

MULTIMODALA TEXTER

– EN STUDIE OM LÄRARES UPPFATTNING OM
MULTIMODALA TEXTER I
SVENSKUNDERVISNINGEN

Avancerad nivå

Pedagogiskt arbete

Malin Alexandersson

Medina Gabeljic

2018-LÄR4-6-A19

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 4-6

Svensk titel: Multimodala texter – en studie om lärares uppfattning om multimodala texter i svenskundervisningen

Engelsk titel: Multimodal texts - a study about teachers understanding of multimodal texts in Swedish teaching

Utgivningsår: 2018

Författare: Malin Alexandersson, Medina Gabeljic

Handledare: Catrine Brödje

Examinator: Marie Fahlén

Nyckelord: Serier, serieromaner, läsförståelse, literacy

Sammanfattning

Detta examensarbete studerar hur mellanstadielärares syn på och förståelse av multimodala genrer, som exempelvis serier och serieromaner, ser ut. Arbetet kommer även att studera hur dessa lärares syn på läsundervisning och läsförståelse ser ut. Multimodala genrer är något som forskning har visat bör användas i nuläget i skolorna, därav undersökningens uppkomst. I *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017* (Lgr 11) står det att eleverna ska få nödvändiga kunskaper så att de kan delta i samhället. Det betyder att kunskaper behöver läras ut för att eleverna dels ska kunna förstå dagens samhälle med allt mer ökad digitalisering, dels för att kunna nyttja kunskaperna i samhället. I centralt innehåll i Lgr 11 står det att eleverna ska kunna läsa texter som kombinerar bild med ord. Syftet med detta examensarbete är att undersöka lärares syn på och förståelse av materialet.

I examensarbetet används kvalitativa intervjuer som metod. Vi har till denna studie intervjuat sex mellanstadielärare som undervisar i svenska. Två av skolorna är belägna i en stad och en i landsbygden. Syftet med intervjuerna var att komma fram till lärarnas erfarenheter av, förståelse av och syn på multimodala genrer, specifikt serier och serieromaner, läsundervisning och läsförståelse. Vi använde oss av både strukturerade och öppna frågor under intervjuerna.

Analysen består av intervjupersonernas svar (Lantz 2007). Till analysen användes två olika analysmetoder, tematisk analys och mönster. Tematisk analys handlar om intervjupersonernas arbetsplatser och att de ska jämföras. Detta gjordes övergripande via en tabell. Mönster handlar om att teman ska utvinnas från insamlingsmaterialet. De teman som kunde utvinnas var motivation/kul att läsa, lärares syn på multimodala genrer, lärares erfarenheter av multimodala genrer och hur lärare arbetar med läsning.

Utifrån vår analys framkom det att samtliga lärare inte använder sig av multimodala texter i nuläget och att hälften av lärarna har en relativt negativ syn på materialet. Det framkom även att lärarna arbetar på varierande och olika sätt vad gäller läsning och läsförståelse.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte.....	2
Begreppsdefinitioner	2
TIDIGARE FORSKNING	3
TEORETISK UTGÅNGSPUNKT - ETT SOCIOLOGISKT PERSPEKTIV.....	6
METOD	7
Intervju som metod	7
Intervjufrågorna	7
Urval.....	7
Under intervjun.....	8
Efter intervjun	9
Analysmetod.....	9
Etik	9
ANALYS OCH RESULTAT	10
Lärarens uppfattning av multimodala genrer	12
Svårigheter	12
Motivation	13
Lärarens erfarenhet av multimodala genrer	13
Specifika moment	14
Lärarens arbetssätt	14
Bänkbok	15
Effekter av multimodala genrer	16
Mönster	17
DISKUSSION.....	19
Resultatdiskussion	19
Didaktiska konsekvenser	21
Metoddiskussion	22
Framtida forskning.....	22

INLEDNING

Den här studien kommer att undersöka lärares syn på och förståelse av multimodala genrer med fokus på serier och serieromaner. Den kommer också att undersöka vilken syn lärare har på läsundervisning och läsförståelse. Vi valde att göra denna undersökning då vi har ett intresse för serier och serieromaner och därför ville vi koppla ihop intresset med undervisningen i och med att vi är blivande lärare. Det är också av stor vikt att belysa användandet av multimodala genrer i undervisningen för det finns en hel del fördelar med användandet. Fördelarna med användandet är bland annat att multimodala genrer kan bidra till att utveckla förmågorna *visual literacy* (visuell läskunnighet) och bildspråk samt kan utveckla läsförståelse, öka läslusten, hjälpa barnen att lära sig läsa och göra undervisningen roligare.

Enligt Daly & Unsworth (2011); Johansson (2017) och Unsworth (2014) är det viktigt att använda multimodala texter i undervisningen för att det är någonting som blir allt vanligare i och med att samhället har utvecklats. Johansson (2017) beskriver att serier och serieromaner kan användas till de som har svårt att läsa och behöver komma igång med läsningen samt till att utveckla visuell läskunnighet, vilket är en viktig kunskap generellt i ett digitalt samhälle. Daly & Unsworth (2011) och Johansson (2017) påpekar att multimodala texter innebär att bild och text samspelar vilket betyder att eleverna måste få träna på sin läsförståelse på ett annat sätt än vad som tidigare har behövts och gjorts i skolundervisningen. Daly & Unsworth (2011) nämner också att lärare ger bilder en allt större betydelse i läsförståelsen vilket går att se genom att de använder multimodala texter till att utveckla läsförståelse. Unsworth (2014) hävdar att i de texter som eleverna läser i allmänhet, är det idag alltför många bilder vilket är en utveckling som går att se under de senaste 20 åren. Bilderna skapar, tillsammans med texterna, en mening och tydlighet där bilderna kompletterar texten. Både Unsworth (2014) och Johansson (2017) framhåller att denna utveckling också har gjort det nödvändigt att låta eleverna läsa multimodala texter i klassrummet och att arbeta med detta inslag i undervisningen. Detta eftersom utvecklingen har lett till att elever behöver en annan kunskap än vad de tidigare har behövt där nu även läskunnigheten innebär något annat. Eleverna behöver nämligen ha ett bildspråk för att kunna förstå de texter de läser idag, vilket är något som går att utveckla med hjälp av läsning av multimodala genrer, menar Unsworth och Johansson. Johansson (2017) nämner att det är en nödvändighet med tanke på all visuell media som finns idag, vilket ökar i omfång. Enligt Unsworth (2014) är Australien och Storbritannien exempel på några få länder som i sina läroplaner har tagit in bildspråk som en punkt i läskunnighet. För att kunna utveckla denna kompetens hos eleverna måste lärarna använda sig av multimodala texter för där samspelar bild och text med varandra. Unsworth menar att det innebär att den litteratur som hittills har funnits behöver förändras och anpassas till det samhälle och vardag som finns idag. Det är även av stor vikt att lärare utvecklar dessa kompetenser då eleverna behöver dem i sin vardag, menar Unsworth.

Enligt Johansson (2017) kan serieromaner och serier användas till olika syften. Till exempel bidrar serier till en ökad läslust vilket är något som exempelvis skönlitteratur inte kan bidra till på samma sätt som en serie eller en serieroman kan göra. Johansson hävdar att de som läser serier är de som läser mer överlag, oavsett vilken litteratur det handlar om. Med andra

ord behöver det inte bara röra sig om läsning av serier utan även om annan litteratur. Det betyder att användandet av serier inte kommer att hindra användandet av annan litteratur. Detta beror på att de som läser serier får en större läslust. Vidare menar Johansson att serier passar alla oavsett åldersgrupp, detta då genren lätt fångar upp läsaren, hjälper läsaren att förstå händelseförloppet i serien men också att det är lättare att lära sig läsa tack vare bilderna. Enligt Johansson består problematiken i det negativa synsättet på serier som majoriteten av finns hos både bibliotekarierna och lärarna. Detta är inte bra eftersom serier bör användas till undervisnings syfte då det har positiva effekter som ökad läslust och att det gör undervisningen roligare. En viktig aspekt är också att de flesta barn har tidigare erfarenheter av serier vilket kan kopplas till läroplanen. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2011): reviderad 2017* (Lgr 11) betonar att undervisningen ska knyta an till barns tidigare erfarenheter. Johansson (2017) menar vidare att intresset hos barn är stort för serier. Det går att se med hjälp av barn som själva gör sina egna serier. En serie är bra att använda eftersom materialet ger uttrycksfull information och kan visa på olika kulturella aspekter. Serieromaner kan med andra ord användas till olika syften och dessa faktorer förklarar varför serier och serieromaner bör användas till undervisnings syfte.

Syfte

Mot bakgrund av det ovanstående är syftet med studien att undersöka mellanstadie lärares inställning till och förståelse av serier och serieromaner i svenskundervisningen. Nedan presenteras frågeställningarna.

- *Hur ser lärares syn på serier och serieromaner ut i relation till svenskundervisningen?*
- *Vilken syn har lärare på läsundervisning och elevers läsförståelse?*

Begreppsdefinitioner

Nedan definieras förekommande begrepp.

- **Motivation** – Psykologiska faktorer som påverkar viljan att nå ett mål i en individ. (Nationalencyklopedin 2017)
- **Serieroman** - Serieroman är ofta en historia som berättas i sin helhet i en lång volym eller bok. Genren är till stor del visuellt med text som komplement. (Kungliga bibliotekets 2017)
- **Tecknad serie** – Bilder i sekvens som berättar en historia med eller utan text. (Nationalencyklopedin 2017)
- **Visual literacy** – Förmågan att förstå och tolka bilder och annat visuellt material. (Dictionary.com 2018)

- **Multimodala texter** – Avser att texter kan skapa mening med fler uttrycksformer än skrift. (Björkvall 2009)

TIDIGARE FORSKNING

I det följande presenteras ett forskningsområde som behandlar ämnen som är relaterade till studien. Serier och serieromaner är en genre för historieberättande som i låg grad berörs och används i den svenska skolan. I samband med multimodala texter som serier och serieromaner hör till, nämner Jennings, Rule & Zanden (2014); McVicker (2007) och Ward & Young (2011) en förmåga som är viktig för att behärska läsningen av dessa texter, den benämns som *visual literacy* (visuell läskunnighet). Det finns nästan ingen didaktisk forskning om ämnet som är gjord i Sverige, trots att utländsk forskning visar på positiva effekter av materialet. De flesta forskare som Beverley (2012); Lim (2011); Liu (2013); McVicker (2007); Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) och Ward & Young (2011) är eniga om att det har skett en utveckling i samhället vilket medför att serier och serieromaner bör användas i dagsläget. Forskningsområdet är i sig litet och den stora enigheten mellan forskare kan ses som problematisk då det inte finns några argument som skapar diskussioner.

Enligt Liu (2013) har mänsklig kommunikation ändrats drastiskt under 2000-talet och det har kommit många nya komplicerade narrativa strukturer. Modern kultur vilar allt mer på visuell media. Bilder och färger är nu inte bara underhållning utan får numera en viktigare roll inom kommunikation och meningsskapande. Multimodala genrer får en allt större roll i samhället och barn behöver lära sig att förstå dessa material. Lärare måste nu anpassa undervisningen för dessa nya material för att lära ut användbara kunskaper till barn som växer upp i en multimodal värld, menar Lui. Jennings, Rule & Zanden (2014); McVicker (2007) och Ward & Young (2011) understryker att barn behöver nya former av kunskap i det moderna samhället eftersom visuella medier blir allt mer frekventa som exempelvis datorer, iPads, mobiltelefoner och dylikt som tolkas på andra vis än de som funnit innan. Det kräver annorlunda förmågor som exempelvis *visual literacy* och bildspråk, som ger förståelse för visuella former. *Visual literacy* och bildspråk är därför förmågor som barnen måste lära sig då det är en nödvändig färdighet för att fungera i det moderna samhället, menar Jennings, Rule & Zanden; McVicker och Ward & Young.

Beverley (2012); Lim (2011); McVicker (2007); Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) och Ward & Young (2011) påpekar att serieromaner och serier är ett lärorikt och intressant material som utvecklar förmågan att läsa bilder, *visual literacy*. Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) belyser att i en serie eller serieroman finns visuella upplevelser för den som läser, vilket bidrar till att läsaren utvecklar sitt bildspråk, och också läser för nöjets skull. Enligt Lim (2011) blir serieromaner en allt populärare arbetsform i koreanska skolor. Detta beror på att genren passar in i en modern värld där digitala medier blivit allt mer central. Serafini (2011) understryker att unga läser multimodala texter som inkluderar många olika

former, allt ifrån bilder, text och andra grafiska former. Nya former kräver nya förmågor som elever måste få chansen att lära sig i skolan, förmågor som *visual literacy*.

Beverley (2012); Daly & Unsworth (2011); Johansson (2017); Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) och Ward & Young (2011) tar upp till vad multimodala genrer, som serier och serieromaner hör till, kan användas till, utöver att utveckla förmågan *visual literacy*. Ward & Young (2011) beskriver att serier och serieromaner är speciellt användbara som material för barn som har svårigheter med att läsa. Det ger dem ett nytt sätt att utveckla sin förståelse tack vare bildstödet i materialet. I likhet med Ward & Young, hävdar Beverley (2012) och Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) att serieromaner kan vara ett stöd till de elever som har svårt att läsa. Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) nämner att det beror på att materialet är visuellt som därmed kan gynna elever med svårigheter med läsning samt att materialet kan öppna upp för olika lärostilar. Daly & Unsworth (2011) hävdar att de som läser multimodala texter kommer att förstå texten mycket bättre. Detta beror på samspelet och närheten mellan text och bild, detta eftersom den ena aspekten förstärker den andra, vilket medför att läsaren får en bättre förståelse för vad som finns i materialet. Johansson (2017) lyfter fram att författare gärna vill nå ut till unga. För att göra det använder sig författarna av serieromaner då det är väldigt omtyckta av unga. Johansson lyfter också fram att det ges ut olika handböcker i USA som beskriver hur serieromaner kan användas till undervisningen. Det beror på att folk har fått upp ögonen för serieromaner och är nyfikna på användandet av materialet. Det finns även en del klassiska romaner som har fått en nyutgåva i form av en serieroman vilket går att hitta i undervisningen då det används flitigt där, menar Johansson. I vissa läromedel finns inslag av serier som då används för att förmedla information till läsaren. Det enda negativa som Johansson tar upp är att serier kan vara dyra samt ibland svåra att läsa för de som inte är vana vid att läsa serier. Detta beror på att upplägget i en serie kan vara väldigt komplext där bilderna och texterna inte går att avkoda korrekt i och med att bilderna och texterna varierar i storlek och dylikt vilket kan förvirra en ovan läsare.

Daly & Unsworth (2011) beskriver effekten med multimodala genrer och relationen mellan text och bild. Daly & Unsworth menar att bild och text samspelar och har en samstämmighet. Till exempel bidrar en bild, en effekt och mening på en text likaså som en text bidrar en effekt och mening på en bild. Men tittar man enbart på bildens betydelse kan bilden agera som ett exempel, det vill säga som en visuell bild på det uttalade i texten. Samma sak är det tvärtom, om man tittar på enbart textens betydelse, då kan texten agera som ett exempel på bilden. På det här sättet ökar läsförståelsen hos läsaren. Bild och text som samspelar med varandra kan även samspela på så sätt att antingen bilden eller texten agerar som en förlängning och ett förtydligande av det ena, enligt Daly & Unsworth.

Johansson (2017) tar upp hur synen på serier och serieromaner såg ut förr i tiden. Johansson förklarar att i mitten av 1900-talet var man inte så positiv till användandet av serier och att det fanns en oro för just detta. Oron grundade sig i att man trodde att serier kunde påverka den yngre generationen på ett negativt sätt. Det kunde vara genom att man exempelvis trodde att barn influerades av själva våldet som beskrevs i serier. Oron kunde också grunda sig i att serier tycktes vara för lättlästa, fåordiga och förenklade vilket ledde till att serier inte sågs som

riktig litteratur. Man trodde att läsning av serier inte skulle ge någon läskunnighet. Enligt Johansson är det synsättet som fanns på 1950-talet grundad i felaktig information. För det går inte att jämföra en serie med annan litteratur då det är två helt olika saker. Trots kritiken som fanns mot serier stoppades inte framtagandet av serier, utan istället togs det fram mer serier för att tysta ner kritiken. Seriernas expansion kom när de europeiska seriealbumen Asterix och Tintin började publiceras, skriver Johansson.

Flertalet av de ovannämnda forskarna anser att multimodala texter är bra vid arbete med läsning. Till exempel anser Beverley (2012) att serieromaner kan höja motivationen för läsning. Jennings, Rule & Zanden (2014) påpekar att serieromaner är ett utmärkt material att använda i skolan då det utvecklar förståelse både för text och för bild. Det visade sig nämligen att barn som läste serieromaner visade högre resultat på läsförståelsetester än de barn som läste exempelvis skönlitterära böcker. Precis som Jennings, Rule & Zanden, hävdar Sabbah, Masood & Iranmanesh (2013) att serieromaner ökade elevernas resultat på tester i läsförståelse. Detta är i likhet med Ward & Young (2011) som visade att både serier och serieromaner är ett passande material till skolan då elever blev motiverade till att läsa när de fick tillgång till serieromaner. Den ökade motivationen gynnade både svaga och starka läsare, något som kan jämföras med Arlin & Roth (1978) som hävdar att serier kan öka elevers lust att läsa, motivation och intresse och därmed utveckla läsförståelse. Arlin & Roth (1978) utgick från ett urval på 42 informanter i årskurs tre i sin studie. Informanternas beteende under läsning observerades och läsförståelsetester utfördes för att ge en inblick i lästid och förståelse. Studien visade ökad motivation till läsning, men det framkom också att barnen läste färre ord med multimodala texter, jämfört med traditionella böcker. Beverley (2012) betonar att serieromaner och andra visuella material ökade läslusten. En annan effekt av detta är att eleven enklare kopplar det de läser till sig själva eller till omvärlden vilket ökar deras förståelse för vad de läser.

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT - ETT SOCIOLOGISKT PERSPEKTIV

Enligt Steiner (2015) har läsning under 2000-talet blivit en social funktion där valet av böcker ingår i att skapa en identitet. Målet med böcker är i modern tid att införskaffa specifika kunskaper än läsoplevelsen i sig. Internethandeln bidrar till skapandet av en identitet genom att de böcker som köps genast påverkar vilka böcker reklamen rekommenderar. Reklam fortsätter att vara stereotypiskt inriktad till vilka förlagen tror vill läsa en bok av en viss genre vilket också bidrar till tanken om böcker som identitetsskapande.

Steiner (2015) hävdar att det under 90-talet fanns en pessimistisk syn på teknologi och varning för att det nya skulle förstöra befolkningens intellektualitet i och med att läsförmågan skulle försvagas. Teknologi och media sågs som ett hot emot det skrivna ordet. Motsatsen har visat sig under 2000-talet då allt fler tryckta texter publiceras och nya sätt att konsumera litteratur har blivit en del av vardagen. Det är enkelt idag att läsa på mobilen eller en iPad. Den enorma mängden litteratur idag gör området svårt att överblicka och liknas vid revolutionen med den första tryckmaskinen.

Enligt Öhman (2002) var det redan under 1850-talet en uppdelning mellan vad som ansågs vara hög eller låg litteratur. Romaner för underhållning och spänningsskapande var ett exempel på vad som ansågs vara låg litteratur, litteratur som innan konsumerades fritt oavsett social ställning. Den här typen av ”dålig” litteratur ansågs vara skadlig, speciellt för ungdomar och kritikern B.E Malmström varnade för att all annan litteratur skulle uppslukas av äventyrs och intriggenren. Många av de argument mot populärlitteratur som presenterades då finns än idag, argument om att dessa böcker var omoraliska och passiverande, speciellt för att de ansågs lättåtkomliga. Enligt Öhman svarade Carl Jonas Love Almqvist dessa anklagelser med en förklaring. Almqvist ansåg att kategoriseringen av litteratur var bragd ur rädsla för nya former av kultur och att det inte gick att placera in dessa nya verk i de förbestämda facken. På den tiden var det romangenren som det handlade om, men det är inte svårt att dra paralleller till modernare tider. Populärlitteratur och fiktion anklagades också för att verklighetsfrånvända unga människor vilket också är ett argument som fortfarande används idag. Populärlitteratur kopplades till kvinnor då även de utsattes för liknande anklagelser om lättja och andra ”dåliga” egenskaper vilket ledde till att ett avståndstagande ifrån populärlitteratur också var ett avståndstagande från kvinnlighet. Forskning om populärlitteratur uppkom i Sverige under 1970-talet och det fanns fortfarande uppdelningar mellan den höga kanoniserade litteraturen och den låga populärlitteraturen. Den sistnämnda ansågs sprida fördom till svaga grupper i samhället. Populärlitteraturen ses som en form av sjukdom som infekterat populationen och det är en idé som luckrades upp under 1980-1990-talet i och med andra teoretiska riktningar. Först då började populärkultur ses som en bearbetning av vardagen men det uppkom då nya problem med analysen av populärlitteratur. Ett av dessa problem är att vissa positiva aspekter av ett verk inte motsätts andra problematiska aspekter. Öhman (2002) konstaterar att litterärt värde alltid har varierat under tidens gång. Värden förändras vilket har öppnat litteraturanalyser för nya former av värderingar.

METOD

I detta kapitel beskrivs den metod som har använts till studien och varför den är vald med hjälp av två olika forskare. Kapitlet kommer likaså att beskriva de analysmetoder som har använts för att bearbeta insamlingsmaterialet och hur intervjuerna gick till. Vidare kommer metodologiska överväganden kring urvalsgruppen också att behandlas.

Intervju som metod

Vi valde att använda intervju som metod då det kan bidra till att besvara studiens syfte och forskningsfrågor. Syftet med intervjun var att samla in lärares erfarenheter av och förståelse av serier och serieromaner. Widerberg (2002, ss.16,18) påpekar att en intervju är en metod som forskaren använder sig utav för att samla in insamlingsmaterial som består av muntliga återberättelser. Det forskaren vill komma fram till är intervjupersonens erfarenheter och förståelse av ett visst tema. Widerberg (2002, ss.65) betonar att detta sätt är bra ifall forskaren anser att det på så sätt går att besvara frågan som forskaren har. Till skillnad från Widerberg, understryker Lantz (2007, ss.10-11) att en intervju är när intervjuaren ställer frågor och intervjupersonen svarar på dessa.

Intervjufrågorna

Våra intervjufrågor handlar om hur ett fenomen praktiseras eller framställs, alltså frågor som belyser lärares förståelse av och syn på multimodala genrer som serier och serieromaner. Mer om intervjufrågorna går att hitta som bilaga (se bilaga 1). En tanke som fanns när vi planerade intervjufrågorna var att de skulle vara framställda så att de kan ge svar på det som senare ska analyseras. Våra intervjufrågor är en blandning av en strukturerad och en öppen intervju. Widerberg (2002, ss.65-68) nämner att till en intervju bör forskaren ställa frågor om hur ett fenomen praktiseras eller framställs genom planerade intervjufrågor. De ska vara framställda så att de kan ge svar på det forskaren vill analysera. I likhet med Widerberg, beskriver Lantz (2007, s.29) att intervjufrågorna kan vara strukturerade och ställas i en viss ordning vilket kallas för en strukturerad intervju. Motsatsen till en strukturerad intervju kallas för en öppen intervju och innebär att intervjufrågorna är öppna så att intervjupersonen inte är begränsad och styrd i sitt svar.

Urval

Till en början var det planerat att ha en specifik urvalsgrupp. Widerberg (2002, s.71) förklarar att det oftast inte blir som forskaren har planerat från början. Till exempel kan forskaren planerat att ha en viss urvalsgrupp men att det sedan visar sig att urvalsgruppen var svårtillgänglig vilket gör att forskaren får planera om. Därför rekommenderar Widerberg (2002, s.88) att urvalsgruppen bör vara en som inte är svårtillgänglig. Hon rekommenderar även att forskaren använder sig av tillförlitliga kontakter om forskaren har det. I början hade vi tänkt att mellanstadielärare med tidigare erfarenheter av och förståelse av serier och serieromaner i undervisningen skulle intervjuas. När dessa lärare skulle hittas insåg vi ganska snabbt att det knappt fanns några sådana lärare tillgängliga. Därför fick vi planera om. Den nya urvalsgruppen kom att bli behöriga svensklärare på mellanstadiet i ett antal skolor och

även syftet med studien anpassades till ett bredare urval. Två av skolorna är belägna i en stad och en i landsbygden. Sex lärare intervjuades. Antalet var begränsat på grund av tidsomfånget för studiens genomförande. Tre ställde upp genom att det skickades ett missivbrev till rektorerna, det vill säga ett informationsbrev där lärarna sedan själva fick kontakta oss ifall de kände att de ville ställa upp. Missivbrevet går att hitta som bilaga (se bilaga 2). Tre ställde upp genom att vi själva tog kontakt med dem först och frågade ifall de ville ställa upp för att sedan skicka missivbrevet till rektorerna lärarna arbetar hos. Lantz (2007, s.57) understryker att frivillighet ökar tillförlitligheten och giltigheten av intervjun.

Under intervjun

I missivbrevet som skickades ut till rektorerna samt lärarna på skolan kunde lärarna ta del av vilka skyldigheter forskaren har för att skydda intervjupersonen. Exempel på skyldigheter är att intervjupersonen och skolan ska vara anonyma. Mer om skyldigheter går att finna i missivbrevet som finns som bilaga (se bilaga 2). Lantz (2007, s.57) påpekar att det är viktigt att tala om för intervjupersonen vilka skyldigheter forskaren har för att skydda intervjupersonen.

Intervjuerna genomfördes separat med varje intervjuperson. Frågorna som ställdes var mestadels från de planerade intervjufrågorna. Under intervjun var det vi som intervjuare som ställde frågor där intervjupersonerna fick svara på dessa. Under några intervjuer uppstod pauser där vi gav utrymme till intervjupersonen att tänka. Innan vi skulle intervjua testades intervjufrågorna på både vänner och syskon för se fördelar och nackdelar med intervjufrågorna. Alla intervjuer spelades in vilket kunde göras först efter att ett samtycke hade getts från samtliga intervjupersoner. Lantz (2007, s.57) påpekar att det är viktigt att tala om för intervjupersonen ifall intervjun ska spelas in. Till skillnad från Lantz, hävdar Widerberg (2002, ss.101-102) att intervjuaren ska uppmuntra intervjupersonen till att vara orädd för pauser för det är då intervjupersonen har tid att tänka. Widerberg hävdar även att intervjuaren bör ha testat sina intervjufrågor på en vän innan intervjuaren genomför den riktiga intervjun med intervjupersonen. Detta ska göras för att upptäcka fördelar och nackdelar med intervjufrågorna för att eventuellt bearbeta nackdelarna. I likhet med Widerberg, hävdar Lantz (2007, s.60) att det är bra att ha testat sina intervjufrågor innan den riktiga intervjun görs för att öka tillförlitligheten.

Intervjuerna genomfördes på intervjupersonernas arbetsplats då arbetsplatserna var lättillgängliga och kunde göras i ett rum där det inte gick att bli störd. Det gick även att få ut annan information därifrån som kunde användas till analysen och bakgrunden för intervjun. Till exempel vad för slags skola det är. Widerberg (2002, s.106) understryker att det är bra att göra sina intervjuer på intervjupersonernas arbetsplats då forskaren kan få ut annan information som kan användas till analysen. I motsats till Widerberg, understryker Lantz (2007, s.73) att det är viktigt att utföra intervjun i ett rum där andra störningsmoment inte är tillgängliga.

Efter intervjun

Inspelningarna transkriberas, det vill säga att vi fick skriva ner en ordagrann återgivning av intervjun. Ifall det var något som var otydligt i intervjun alltså något som inte kunde uppfattas eller höras skrevs detta ner som mummel eller otydligt. Lantz (2007, s.74) tar upp en fördel med att transkribera, nämligen att det underlättar analysprocessen. Nackdelen enligt Lantz är att intervjupersonen kan känna sig otrygg med inspelningen. Intervjupersonerna och deras arbetsplatser har valts att anonymiseras med hjälp av fiktiva namn. Widerberg (2002, ss. 121-122) understryker att det är viktigt att anonymisera allting då det är en forskningsetisk riktlinje som bör följas.

Analysmetod

Till analysen användes två olika analysmetoder, det vill säga tematisk analys och mönster. Widerberg (2002, ss.133-136) redogör för att det finns en analysmetod som kallas för tematisk analys och då utgår forskaren från intervjupersonernas arbetsplatser och jämför dem. En tabell gjordes på detta (se tabell 1) där intervjupersonernas arbetsplatser inriktat på sociala aspekter beskrevs. Denna presentation är av övergripande karaktär. Därför användes ännu en analysmetod som kallas för mönster. Widerberg (2002, ss.133-136) påpekar att mönster innebär att forskaren utgår från likheter och mönster som går att utvinna från intervjuerna. Genom att använda oss av olika färger till olika teman och mönster, plockade vi ut delar från intervjupersonernas svar. De delar som plockades ut var de som vi ansåg kunde svara på våra frågeställningar. De teman som kunde utvinnas var motivation och då färglades det i rosa, lärares syn på multimodala genrer och då färglades det i blått, lärares erfarenheter av multimodala genrer och då färglades det i rött och slutligen hur lärare arbetar med läsning och det färglades i orange. Teman var någonting som bestämdes i förväg med hjälp av en översiktlig läsning av transkriberingarna och genom framställningsformen. Widerberg (2002, ss.144-145) beskriver ett sätt som kallas för framställningsformen. Detta sätt innebär att teman tas från hur forskaren önskar att det ska vara i slutändan då forskaren har en bild på det. Widerberg förklarar också att det är bra att ha lagom många teman som är bestämda i förväg. Lantz belyser (2007, s.107) att bara det som är relevant i intervju svaren ska tas med vilket är sådant som kan svara på ens frågeställning.

Etik

Enligt Christoffersen & Johannessen (2012) finns det en rad principer som forskaren måste uppehålla i kontakt med informanter. Informanter måste få tillgång till information om studiens syfte och de har själva rätt att bestämma om sitt deltagande. Medverkan kan när som helst avslutas utan konsekvenser. All data som samlas in ska skyddas från obehöriga och endast användas för att uppfylla forskningens ändamål. Det är informanterna som bestämmer vad som ska avslöjas om informantens uppfattning och privatliv. Forskaren kan inte pressa informanten på information och det är forskarens plikt att respektera informanten och att se till att informanten inte utsätts för obehöriga eller sårbara situationer. Forskaren har också tystnadsplikt över personuppgifter som framkommer i studien. Informanter ska kunna känna sig säkra på att de inte kan identifieras inom publicerad data.

Missivbrev med information till informanter bifogas i bilaga 2.

Enligt vetenskapsrådet (2017) finns det ett antal allmänna regler för en forskares uppförande i relation med forskning. Reglerna är som följer.

”1) Du ska tala sanning om din forskning.

2) Du ska medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier.

3) Du ska öppet redovisa metoder och resultat.

4) Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar.

5) Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra.

6) Du ska hålla god ordning i din forskning, bland annat genom dokumentation och arkivering.

7) Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur eller miljö.

8) Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning.”

Vetenskapsrådet (2017) framhäver även att forskningsetik innebär inte bara forskarens behandling av de som medverkar i eventuella studier utan också forskarens behandling av material och hur de framställs officiellt. Vetenskapsrådet (2002) hänvisar till fyra grundregler som alla forskare måste förhålla sig till. Den första regeln är informationsregeln vilket betyder att deltagare i en studie måste vara informerade om forskningens syfte. Den här studien såg till att deltagarna var informerade om studiens syfte genom missivbrevet (se bilaga 2). Den andra regeln är samtyckeskrauet som ska skydda deltagares rätt att själva bestämma över sin medverkan. I studien har deltagarna informerats om sin rätt till att frivilligt ställa upp och att de kan dra sig ur när som helst under studiens gång. Nästa regel är konfidentialitetskravet för att säkerställa att deltagares personuppgifter skyddas från utomstående. Den här studien använder fiktiva namn på deltagare och avslöjar inte några namn på berörda skolor eller områden. Inga personuppgifter har samlats in utom deltagarnas ålder och yrkeserfarenhet. Den sista regeln är nyttjandekravet vilket betyder att alla uppgifter som samlas in bara får användas till forskningssyften. Den här studien ser till att all information som samlats in raderas efter att studien är sammanställd.

ANALYS OCH RESULTAT

I det här kapitlet analyseras intervju svaren och jämförs med tidigare forskning.

Tabell 1: Tabellen presenterar deltagarna i studien. Några av de uppgifter som presenteras är hur länge deltagaren har arbetat och hur området runt skolan ser ut ur ett sociologiskt perspektiv. De uppgifterna har vi fått genom deltagarna.

F i k t i v t namn	Ålder	Yrkeserfarenhet	Kön	Aktuell skola med namn Z, X eller Y. Det gäller tre olika skolor.	Socialt utsatt område enligt deltagarnas utsagor
E	54	19	Kvinna	Landsbygdskola Z. S t o r a utrymmen, i n g e n mångkultur	Välbärgat men med låg utbildning
Y	59	39	Kvinna	Landsbygdskola Z. S t o r a utrymmen, i n g e n mångkultur	Medelklass
L	42	20	Kvinna	Landsbygdskola Z. S t o r a utrymmen, i n g e n mångkultur	Välbärgat
H	32	8	Kvinna	Stadskola X, mångkultur	Lägre inkomst i området, arbetarklass
K	53	23	Man	Stadskola Y, mångkultur	Lägre inkomst i området, arbetarklass
M	35	7	Kvinna	Stadsskola Y, mångkultur	Lägre inkomst i området, arbetarklass

De övergripande teman som utvecklas nedan är: ”Lärarens uppfattning av multimodala genrer”; ”Motivation”; ”Lärarens erfarenheter av multimodala genrer” och ”Effekter av multimodala genrer”. Under vissa övergripande teman förekommer underteman. Exempelvis under ”Lärarens uppfattningar av multimodala genrer” finns undertemat ”Svårigheter”, där lärarens antaganden av vilka svårigheter som kan tänkas uppstå vid användning av multimodala texter i svenskundervisningen, beskrivs. Under ”Lärarens erfarenheter av

multimodala genrer” finns undertemana "Specifika moment"; "Lärarens arbetssätt" och "Bänkbok". Under "Specifika moment" beskrivs lärarens antaganden kring vilka specifika moment som multimodala genrer kan tänkas användas vid. Under "Lärarens arbetssätt" beskrivs vilket arbetssätt läraren arbetar med i svenskundervisningen och under "Bänkbok" beskrivs vilka bänkböcker eleverna läser i relation till multimodala genrer.

Lärarens uppfattning av multimodala genrer

Lärare L ser inga problem med att eleverna läser multimodala genrer men däremot vill lärare L gärna se att eleverna även läser vanliga böcker. Sådär säger lärare Y om detta:

"[...] har jag inte plockat in serier i det för först måste de knäcka läskoden."

Vi har tolkat det som att lärare Y inte vill att elever väljer multimodala genrer då lärare Y vill att de ska knäcka läskoden först och att det inte kan göras när de läser serier. Lärare E anser att det beror på vilken elev det handlar om då lärare E bara vill att duktiga elever ska läsa genrer som frångår skönlitteratur i bokform. Lärare M vill inte heller att eleverna använder multimodala genrer som bänkbok vilket är motsatsen till lärare H som gärna ser sina elever låna genren. Lärare H är bara glad för att eleverna vill läsa och tycker att de ska få läsa det som ökar läslust.

Lärare K säger att det är bra för eleverna att variera olika typer av böcker, alltså att eleverna får läsa böcker från olika genrer. Lärare M ändrar uppfattning senare i intervjun och menar att multimodala genrer kan gynna elever med visuell lärstil samt liknar det med filmvisning som är ett vanligt inslag i undervisning. Lärare H lyfter också fram att multimodala texter kan skapa diskussioner om andra ämnen som dessa material hanterar. Ingen utav deltagarna har nämnt multimodala genrer som en ny kommunikationsform.

Svårigheter

Vad gäller svårigheter ger intervjupersonerna varierade svar. Sådär säger lärare E:

"Man gör ju inte det för man vill ju att de ska lära sig att läsa utan bilder eller vad man nu ska säga, de kan ju komma in i med hjälp av att läsa faktaböcker då typ och så ska de komma in mummel."

Det har vi tolkat som att lärare E nämner att en svårighet med att tillämpa multimodala genrer i svenskundervisningen är att läraren vill att de ska lära sig att läsa utan bilder vilket då inte går att göra när den genren tillämpas. Lärare Y nämner att en svårighet med att tillämpa genren i svenskundervisningen är att hon är van vid ett visst arbetssätt. Ett annat arbetssätt hade inneburit att det hade tagit extra tid att förbereda och planera lektionen då hon är ovan vid arbetssättet. Överlag hade lärare Y inget att säga om genren och nämner själv att det kan bero på hennes ålder, att hon är äldre och därför inte är van vid multimodala genrer.

Lärare L nämner att en svårighet är när en elev bara skulle läsa multimodala texter då lärare L anser att eleven inte kan utvecklas på det sättet. Lärare H till skillnad från alla andra ser inga svårigheter med att tillämpa multimodala texter i svenskundervisningen. Lärare M ser en svårighet som är att läraren skulle få motstånd från vissa elever när materialet presenteras för första gången. Dock nämner lärare M att det inte är ett större problem då detta beteende kan hittas i andra ämnen också när läraren ska presentera något för första gången. Lärare K understryker att han kan tänka sig att en svårighet är att allt inte är tillgängligt som en multimodal genre vilket även lärare L nämner. Vill läraren undervisa om en specifik sak kanske detta inte finns som en serieroman till exempel.

Motivation

Lärare H anser att motivation är det viktigaste en lärare kan ge sina elever när det kommer till läsning vilket är en uppfattning som de resterande lärarna också håller med om. Lärare Y tycker att motivation ger ett läsintresse som varar även utanför skolan. Lärare E säger såhär:

”Att de lär sig om författaren. Innan jag startar, ja nu läser jag ingen högläsning men innan jag startar en högläsningbok så har jag alltid en introduktion. Det finns en sida på internet där hm vad den nu heter, jag minns inte men det står lite om alla författare eller så. Vad de bor och vad de skriver för att skapa intresse. Vad var frågan? (intervjuaren upprepar). Nä att de får upp läsintresse.”

Det har vi tolkat som att lärare E försöker väcka elevers läsintresse genom att ge eleverna information om författaren bakom boken. Både lärare M och lärare E beskriver att det kan vara svårt att få vissa elever motiverade och lärare E klargör att dessa elever ofta har svårt för läsning.

Ingen deltagare har använt multimodala genrer eller nämner någon typ av detta i relation till motivation. Det som nämns är att inläsningstjänster eller bokens genre och tema kan höja motivationen. Lärare K och lärare Y anser att det är svårare att motivera barn att läsa nu än vad det var förr och lärare Y menar att det kan bero på det lärare Y kallar för lättkonsumerad visuell media. Lärare K motiverar inte sin uppfattning lika tydligt då lärare K inte nämner varför barn läser mindre. Lärare Y nämner att motivation ofta hänger ihop med läsförståelse och att barn som har för svåra böcker inte förstår och därför inte tycker det är roligt. Lärare L anser att barn som får låna de böcker de verkligen vill ha blir mer motiverade att läsa, speciellt om det är en grupp där alla lånar samma bokserie. Lärare L ger exempel på en grupp med barn där alla lånar serieromaner om hästar och slukar dessa böcker.

Lärarens erfarenhet av multimodala genrer

Lärare E berättar att multimodala genrer är ett sätt att träna läsning, läsförståelse och läsinläring på. Lärare E nämner också att det är främst speciallärare som använder sig av bildstöd i relation med läsinläring. Lärare Y skiljer sig mot de andra med att hon är den enda

som nämner att hon inte har arbetat med multimodala genrer och att hon därför inte heller vet om det finns några fördelar med att arbeta med det. Lärare L, lärare M och lärare K betonar att multimodala texter är ett sätt som ökar elevernas förståelse för då har eleverna bilderna till hjälp. Lärare H nämner att fördelarna är att det är roligt för eleverna att läsa serier. Så här säger Lärare K:

"Oftast i läromedel är det bilder ihop med texten. Eleverna dras direkt till bilderna det första de gör och börjar prata om dem och spekulera och fråga. De blir helt hajpade. Samma visa varje gång. Det blir nästan svårt ibland att sätta igång och läsa texten för eleverna vill utforska och kolla på bilden. Därför tror jag även att det skulle finnas fördelar med att arbeta med multimodalt material i undervisningen. Kan tänka mig att det blir enkelt att fånga upp eleverna och att de skiner upp som solar av glädje för en serie eller serieroman. För där är det proppfullt med bilder."

Det har vi tolkat som att lärare K tror att det kan vara enkelt att fånga upp eleverna med materialet med tanke på att elever nästan alltid tycker det är kul med bilder i böcker överlag.

Deltagarna ser här positiva aspekter på multimodala genrer även om de själva inte använder dem.

Specifika moment

Lärare E och lärare K påpekar att multimodala genrer kan vara bra när läraren vill variera sin undervisning då det är effektivt för att det är visuellt. Lärare Y hade tillskillnad från alla andra inget att påpeka om detta. Lärare L och lärare K kan tänka sig att använda multimodala genrer när eleverna ska få producera något från sin fantasi eller när de ska se inre bilder. Lärare L nämner även att hon redan använder sig av just bilder till detta. Så här säger lärare H:

"Faktiskt, det är ju till exempel, jag kan tänka mig att jag pratar med eleverna så frågar jag dem, kan vi lita på det här? Går det att kontrollera till exempel så att eleverna vet vad som är verklighet och vad som inte är verklighet, alltså vad som är påhittat."

Det har vi tolkat som att lärare H nämner att det kan vara bra vid tillfällena när man ska diskutera vad som är verklighet eller inte i böcker. Lärare M berättar att multimodala genrer hade varit effektivt till de elever som är svaga läsare och till de som har en visuell lärostil för det är de elever som behöver bilder. Då hade de kunnat bygga upp sitt ordförråd med hjälp av bilderna som finns till som stöd och genom det sättet stärkas som läsare med tiden enligt lärare M. Men även till sådana tillfällen när läraren behöver visa en film innan man ger sig på en text för att ge eleverna en visuell bild. Alltså istället för att titta på en film, läser man en serie eller en serieroman då båda ger visuellt stöd till ett koncept, berättar lärare M.

Lärarens arbetssätt

Både lärare E och lärare L högläser för sina elever. Lärare E, lärare H, lärare M och lärare K låter eleverna ha en bänkbok. Lärare L och lärare K arbetar med att skapa inre bilder utifrån det lästa. Lärare K nämner att multimodala genrer hade varit bra till detta för då har läsaren

både text och bild som stöd som ligger i närhet med varandra och samspelar. Både lärare M och lärare K arbetar med läsfixarna som är läsförståelsestrategier, alltså ett verktyg för att ta sig an en text. Lärare K nämner att läsfixarna går att arbeta med vid arbete med skönlitterära böcker och att eleverna blir mer motiverade, engagerade och tycker att läsning är kul med hjälp av detta. Det handlar om att ge läsning en betydelse och verktyg till eleverna för att bli goda läsare och att motivera dem enligt lärare K. Lärare K nämner att arbetssättet går att hitta i Lgr 11 och att det går hand i hand med läsning och läsförståelse. Både lärare M och lärare L arbetar med en lärobok där det finns olika uppgifter kopplade till den.

De gånger lärare E inte högläser eller låter sina elever läsa bänkböcker arbetar de med en lärobok där läsförståelse övas. Då får eleverna tystläsa i den, läsa två och två eller i helklass. Lärare E nämner att speciallärare använder bilder för att öva läsförståelse. Sådär säger lärare Y:

”De tränar jättemycket avkodning så det är inte frågan om skönlitteratur och så kan jag säga utan det är knäcka läskoden. Ja det är det jag jobbar med.”

Det har vi tolkat som att lärare Y arbetar med läsning genom att träna avkodning och att knäcka läskoden. De gånger lärare L inte högläser samtalsas det om böckerna. I samband med hur de arbetar med läsning säger lärare M att:

”Läsning överlag tycker jag är det viktigaste som man gör i skolan. Det är jätte viktigt att ha en bra läsförståelse då det behövs i samhället och för att lyckas i livet. Läsförståelse är något som alltid kommer att behövas. Det är inget som kan bli omodernt utan det är en kunskap som alltid lär behövas. Därför kommer vi också alltid att försöka utveckla god läsförståelse hos eleverna. Däremot har samhället förändras med tanke på all den nya tekniken som tillkommit. Jag menar kolla bara på barnen nu, nästan alla i min klass äger en mobiltelefon. Och det kan man tyckta vad man vill om. Men den nya tekniken medför nya krav på ens läsförståelse.”

Det har vi tolkat som att lärare M anser att läsning är det viktigaste i skolan och att läsförståelse är någonting som är viktigt att ha för det behövs i samhället och för att lyckas i livet. Det är med andra ord något som alltid kommer behövas. Hon nämner att samhället dock har ändrats och syftar på all ny teknik som tillkommit. M menar att detta medför nya krav på läsförståelsen. Lärare K tycker också precis som lärare M att läsning krävs till allt. Från utsagorna går det att se att ingen av lärarna i nuläget arbetar aktivt med multimodala genrer och att de arbetar på olika sätt gällande läsundervisning. I och med att de arbetar på olika sätt gällande läsundervisning visar det att lärarna även ser elevers läsförståelse på olika sätt.

Bänkbok

Lärare E och lärare Y berättar att i den nuvarande klassen har det inte märkts av om eleverna lånar eller läser någon serie eller serieroman. Däremot för några år sedan läste många av lärare Es elever manga. I lärare Ls nuvarande klass har hon tillskillnad från lärare Y och lärare E märkt att det finns tre tjejer som läser en hästbok som är formad som en serie. Lärare L har

även märkt att killarna läser "Kalle Anka" och andra liknande serier. Intervjuaren gjorde en notering att det fanns flera olika serieromaner i lärare Ls klassrum. Lärare H berättar att "Kalle Anka" är en klassiker och det var populärt ett tag med "Dagbok för alla mina fans" då alla hennes elever lånade den. Hon tror det är antingen en serie eller serieroman för det är små bilder i och lite text i. Lärare M har märkt att det lästes väldigt mycket "Kalle Anka" vid juletider av svenska elever. En annan serie har också lästs av eleverna men lärare M kommer inte på vilken serie det var. Lärare K har sett serieromanen "Nattbarn" i sitt klassrum.

Effekter av multimodala genrer

Lärare E kan se effekter på elevers motivation till läsning när de väljer multimodala texter men återkommer inte med något bra exempel på detta. Eftersom lärare Y inte har någon erfarenhet av multimodala genrer vet hon inte heller om det finns några effekter på elevers motivation till läsning när de väljer den genren. Lärare L, lärare H och lärare M menar på att det blir roligare att läsa när det finns bilder i det de läser och att de läser ut serieromanen snabbare än vid läsning med ett annat material. Sådär säger lärare L:

"Och det ser man ju när de ska välja böcker också, de som inte har kommit så långt i just den här föreställningen i sin mognad att läsa de här tjocka böckerna. De väljer ju utifrån framsidan och så tittar de igenom "finns det nån bild" eller någonting eller så. Så ja jag tror det. Det blir ju inte lika tungt när det finns bilder med. Och det blir lite roligare också för många."

Det här har vi tolkat som att lärare L är den enda som lyfter fram negativa effekter med läsning av serier. Hon menar på att det är de elever som inte har kommit långt i sin mognad och som har svårigheter med läsning, som väljer böcker med bilder i. Hon tror att detta beror på att multimodala genrer inte är lika svåra att läsa. Lärare K beskriver en händelse som utspelade sig nyligen där han sett effekter på elevers motivation genom läsning av multimodala texter. Det var en elev som inte brukade förstå böckerna han läste men efter att ha läst en serieroman ökade förståelsen. Detta kunde ses genom en sammanfattning som gjordes på texten. Lärare K tror att det beror på att bild kombinerat med text ger dubbla förklaringar och därmed en större förståelse.

Under analysen gick det att se några tydliga, återkommande och vanliga utsagor hos intervjupersonerna. Dessa kommer att sammanställas som resultat men även kopplas till studiens forskningsfrågor som lyder. Hur ser lärares syn på serier och serieromaner ut? Vilken syn har lärare på läsundervisning och elevers läsförståelse? För att komma fram till ett resultat måste några slutsatser dras. Därför kommer avsnittet behandla vilka slutsatser som gjorts för att som sagt komma fram till ett resultat. Dock kan inga riktiga slutsatser dras då vårt empiriska material är för litet för att kunna dra några slutsatser.

Mönster

De mönster vi kan se i deltagarnas utsagor är att lärarna i huvudsak är positivt inställda till multimodala genrer men att de inte själva har integrerat dessa material i sin undervisning. För att koppla till studiens forskningsfråga, hur ser lärares syn på serier och serieromaner ut i relation till svenskundervisningen, måste en slutsats dras ifrån det som har setts från analysen. Till att svara på denna fråga kommer en teoretisk/extern validitet att göras då teori kommer att kopplas ihop med intervjupersonernas svar. Det som är vanligt förekommande hos intervjupersonerna är att multimodala genrer ses som något annorlunda i jämförelse med den klassiska litteraturen. Den synen kan kopplas till det Öhman (2002) påstår, att människor skyr nya former av kultur. Däremot hade hälften av intervjupersonerna, det vill säga tre stycken, låtit deras elever läsa en sådan genre av olika anledningar.

För att knyta an till studiens andra forskningsfråga, vilken syn har lärare på läsundervisning och elevers läsförståelse, måste en slutsats göras även här ifrån det som har framkommit i analysen. Det första som går att notera är att ingen av de i nuläget arbetar med multimodala genrer. Samtliga lärare anser också att motivation är viktigt att arbeta med i samband med läsundervisning och läsförståelse. Det andra som går att notera är att alla lärare arbetar på olika, varierande sätt och har olika syn på läsundervisning och läsförståelse. Exempelvis arbetar två av lärarna med högläsning medan fyra låter eleverna ha bänkböcker. Två arbetar med att skapa inre bilder utifrån det lästa och två arbetar med läsfixarna, läsförståelsestrategier. Sedan finns det två lärare som arbetar med en lärobok där det finns olika uppgifter till som är kopplade till läroboken. Som vi kan se ser synen på läsundervisning och läsförståelse olika ut och den varierar från lärare till lärare. Vissa av dem arbetar på liknande sätt men absolut inte alla.

Motivation var en aspekt av läsundervisningen som alla lärare i undersökningen uppfattade som viktigt och en av de grundläggande byggstenarna i elevers läsutveckling. Ingen av lärarna i undersökningen kopplar motivation till multimodala genrer men det framkommer att elever med låg motivation för läsning ofta också har svårigheter med sin läsning. Det nämndes att inläsningstjänst kunde höja motivationen. Det förekom en uppfattning om att bilder också kunde höja motivationen då barn tycker bilder är roliga men som sagt saknades konkreta exempel. Arlin & Roth (1978); Beverley (2012) och Ward & Young (2011) anser att serier och serieromaner kan höja motivationen för läsning vilket bekräftar deltagarnas utsagor om att bilder kan höja motivationen. Det nämndes av deltagarna att serier kan vara lättare att läsa och att bilderna kan fungera som en sammanfattning av händelseförloppet. Arlin & Roth (1978) hävdar att serier kan utveckla läsförståelse. Daly & Unsworth (2011) påpekar att bild och text som samspelar med varandra, samspelar på så sätt att antingen bilden eller texten agerar som en förlängning och ett förtydligande av det ena vilket kan liknas vid deltagarnas utsagor. En uppfattning som framkom hos deltagarna var att barn läser mindre nu än de gjorde förr och att nya former av media kunde vara en anledning som bidrar till den utvecklingen. Nya former av media uttrycktes snarare som ett problem eller hot än som en tillgång. Vissa av lärarna som deltog i studien lät sina elever läsa serier som bänkbok med motivationen att det var bra bara de läste men de andra av deltagarna ville att eleverna bara skulle läsa skönlitterära böcker

utan eller med få bilder eller att bara elever som kommit långt i sin utveckling fick läsa multimodala genrer.

DISKUSSION

I detta avsnitt diskuterar vi studiens resultat.

Resultatdiskussion

Utifrån deltagarnas utsagor används inte multimodala genrer i svenskundervisningen trots att deltagarna verkade se positivt på genren, en del av deltagarna tillät multimodala genrer som bänkbok. Den positiva synen som deltagarna har motsäger Johansson. Enligt Johansson (2017) har majoriteten av lärare ett negativt synsätt på serier. Men det som har framkommit i vår undersökning visar inte på att majoriteten av lärarna har ett negativt synsätt på serier utan snarare ett positivt synsätt. Förändringen kan förklaras genom att det numera i Lgr 11 under centralt innehåll står att eleverna ska kunna läsa texter som kombinerar bild med ord. Detta kan ha lett till att lärare har fått en mer positiv syn på serier och serieromaner. Men det kan också förklaras genom att deltagarnas utsagor kanske motsäger varandra genom att de påstår att de har en positiv syn på serier och serieromaner men ändå är det ingen av dem som använder serier och serieromaner i svenskundervisningen. Kanske är det så att ingen använder serier och serieromaner i undervisningen för att de har en negativ syn på materialet men inte vill medge det under intervjuer. Man får dock som intervjuare utgå ifrån att deltagarna känner sig bekväma med att tala obehindrat. Det kan också finnas svårigheter i att överföra läroplaner till undervisning vilket också kan leda till att materialet inte används.

Men samtidigt motsäger inte lärarnas utsagor Johansson helt och hållet för det har samtidigt visats att lärare har en negativ syn på multimodala genrer. Det var nämligen hälften av intervjupersonerna, det vill säga tre personer, som inte hade låtit deras elever läsa en sådan genre av olika anledningar vilket också kan tolkas som ett negativt synsätt. Det här återkopplar och samstämmer i det Johansson (2017) beskriver, att majoriteten av lärare har ett negativt synsätt på multimodala genrer vilket är problematiskt enligt Johansson. Det problematiska kan kopplas i det som både Daly & Unsworth (2011); Johansson (2017) och Unsworth (2014) antyder, att det är viktigt att använda multimodala texter i undervisningen i och med att samhället har utvecklats som därmed bidrar till att multimodala texter blir allt vanligare. Det negativa synsättet kan även förklaras utifrån Steiner. Steiner (2015) hävdar att det under 90-talet fanns en pessimistisk syn på teknologi och varning för att det nya skulle förstöra befolkningens intellektualitet i och med att läsförmågan skulle försvagas. Teknologi och media sågs som ett hot emot det skrivna ordet enligt Steiner. Detta kan liknas vid multimodala genrer då lärarna kanske har en pessimistisk syn på genren och anser att genren kan förstöra elevernas intellektualitet, i detta fall att läsförståelsen skulle försvagas. Multimodala genrer kan också möjligtvis ses som ett hot mot skönlitteratur. För det fanns en del lärare som inte hade velat byta ut skönlitteraturen mot multimodala texter. Exempelvis förklarade läraren E bland annat att hon inte vill använda sig av genren i svenskundervisningen då hon vill att elever ska lära sig att läsa utan bilder. Det kan tolkas som att hon kanske menar att läsförståelsen skulle försvagas i sådana fall. Vidare kan det här kopplas till Öhman (2002) som konstaterar att litterärt värde alltid har varierat under tidens gång. Värdet förändras vilket har öppnat litteraturanalyser för nya former av värderingar enligt Öhman. Den negativa synen kan också förklaras via Johansson (2017) som menar att det fanns en oro i mitten av 1900-talet som gjorde att man inte var så positiv till användandet

av serier. Hon fortsätter med att förklara att oron grundade sig i att man trodde att serier kunde påverka den yngre generationen på ett negativt sätt. Det kunde vara genom till exempel att man trodde att barn influerades av själva våldet som beskrevs i serier. Oron kunde också grunda sig i att serier tycktes vara för lättlästa, fåordiga och förenklade vilket ledde till att serier inte sågs som riktig litteratur. Man trodde att läsning av serier inte skulle ge någon läskunnighet enligt Johansson. Ett liknande tankesätt som Johansson beskriver kanske våra intervjupersoner har, nämligen att det tankesättet som fanns på 1900-talet möjligtvis fortfarande finns kvar i dagens samhälle.

Som sagt används inte multimodala genrer i svenskundervisningen och de förklaringar som gavs var bland annat att genren kan vara svår att få tag i vilket kan kopplas till Johansson (2017) som anser att serier kan vara dyra. Däremot skiljer sig Lui (2012) mot detta då Lui påstår att den moderna världen är fylld av multimodala genrer och media vilket då visar att det finns två olika perspektiv på detta. En annan förklaring från deltagarna var att det var nytt och därför skulle kräva mer planering. Det spelar in i det övergripande problemet med tidsbrist som finns i läraryrket och även en tydlig brist på information om ämnet. Läraren Y undrar i sin intervju om lärarutbildningen ger nya lärare verktyg för att använda varierande material och anser att det finns för lite utbildning om nya material och arbetsformer. Unsworth (2014) menar att den litteratur som har funnits behöver förändras och anpassas till det samhälle och vardag som finns idag. Johansson (2017) understryker att visuell media bara blir större och större i dagens samhälle vilket läraren M berörde. Enligt Lim (2011) är serier och serieromaner en genre som passar in i en modern värld där digital media blir allt mer central. Daly & Unsworth (2011) nämner att eleverna behöver träna på läsförståelse på ett annat sätt än vad som har gjorts tidigare. Detta kan ses som att även utbildningen i skolan måste förändras för att passa in i det moderna samhället. Man kan spekulera om det finns ett problem i den svenska skolan i och med att utvecklingen går framåt otroligt snabbt i det moderna samhället och att skolan inte hänger med. Utbildningen är i stora drag likadan idag som den var för flera år sen. Från deltagarnas utsagor kan exempel på det här ges genom att ingen av dem använder multimodala genrer i svenskundervisningen trots att forskning och Lgr 11 visar på att lärare bör använda multimodala genrer i undervisningen. I Lgr 11 står det att eleverna ska få nödvändiga kunskaper så att de kan delta i samhället. Det betyder att kunskaper behöver läras ut för att eleverna dels ska kunna förstå dagens samhälle med allt mer ökad digitalisering, dels för att kunna nyttja kunskaperna i samhället. När eleverna inte får den kunskap de behöver för att klara sig självständigt i samhället är det problematiskt. Vi ser problematiken som finns i den svenska skolan med att lärare upplever stor tidsbrist i sitt arbete. Det kan vara en förklaring till varför nya material inte integreras i undervisningen då det krävs mer planering och efterforskningar för aktiva lärare.

Enligt Steiner (2015) fyller böcker idag en social funktion där val av böcker bidrar till ett identitetsskapande. Inget liknande nämndes av studiens deltagare men det är inte osannolikt att tro att ett liknande perspektiv kan påverka vilka böcker lärare väljer till undervisningen. Det kan också förklara varför deltagarnas syn på och arbetssätt av läsundervisning var så olika där till exempel någon arbetade med läsfixarna (lässtrategier) medan en annan arbetade med en lärobok som hade tillhörande uppgifter till. Det finns vissa böcker som återkommer i svenskundervisningen, böcker som har använts under lång tid. Det kan också spela in i vad

Öhman (2002) påstår med att vuxna människor skyr ny kultur för att det är främmande. Det gamla är tryggt och beprövat vilket också spelar in i den brist av tid för planering som nämnts tidigare. Det är enklare att återanvända än att använda det nya som unga växer upp med idag. Det kan också kopplas till det läraren Y undrar i sin intervju, om lärarutbildningen ger nya lärare verktyg för att använda varierande material och anser att det finns för lite utbildning om nya material och arbetsformer. Den undringen kanske just speglar sig i att läraren

Y känner att multimodala genrer är främmande och därför skyr det precis som Öhman (2002) påstår.

En till sak som framkommer är att ingen av deltagarna påpekade att multimodala texter kunde ge en inblick i olika former av kommunikation. Ingen deltagare nämnde andra kommunikationsformer eller andra färdigheter som kan behövas i en modern värld. McVicker (2007) understryker att barn behöver nya former av kunskaper i det moderna samhället eftersom visuella medier blir allt vanligare och kräver annorlunda förmågor, förmågor som ger förståelse av visuella uttrycksformer som nämnts innan. Även Daly & Unsworth (2011); Johansson (2017) och Unsworth (2014) påpekar att barn behöver nya former av kunskaper i det moderna samhället. Det är anmärkningsvärt att inget om detta uppkommit i intervjuerna och det kan spekuleras om deltagarna inte har någon information om ämnet. Därför var det av stor vikt att få tag på den urvalsgrupp som var tänkt från början då diskussionen hade kunnat se ut på ett annat sätt om vi hade fått tag på den planerade urvalsgruppen.

Den tabell som presenteras på sida 10 ger en inblick i studiedeltagarnas kön, ålder och skolans sociala område. Efter intervjuerna framkommer inga tydliga skillnader baserat på deltagarnas sociala situation eller ålder. Äldre lärare var inte generellt mer negativa än yngre lärare vilket inte sammanstämmer med Öhmans (2002) påstående, att äldre människor är mer negativa till ny kultur. Det kan också diskuteras att lärares stil av lärande går i arv från en generation till nästa och att mycket av lektionsstrukturen och materialen inte förnyas på grund av det. Statsskolans läge och det sociala området omkring den visade inga skillnader gentemot byskolan i undersökningen även om landsbygdsskolans lärare var något äldre. Som sagt verkade inte ålder vara en faktor som påverkade deltagarnas uppfattning nämnvärt. Vår studie har ett för litet antal deltagare för att ge några tydliga inblickar i om de variablerna som presenteras i tabellen har någon effekt på lärares uppfattning om multimodala genrer. Kanske hade det blivit tydligare om vi hade möjlighet till att intervjua lärare som har en erfarenhet av serier och serieromaner. Därför blir denna studies fortsatta forskning, en studie med en urvalsgrupp som dels är större och dels har mer kompetens och erfarenhet i ämnet serier och serieromaner. Då hade resultaten och slutsatserna kunnat bli mer tillförlitliga och ge en mer intressantare diskussion då en med erfarenhet om ämnet säkert ger andra svar än dessa vi har fått in i denna studie som inte har någon erfarenhet av serier och serieromaner.

Didaktiska konsekvenser

I undersökningen framkom det att lärare är relativt positiva till multimodala genrer men att de inte används i undervisningssyfte. I Lgr 11 under centralt innehåll står att eleverna ska kunna läsa texter som kombinerar bild med ord, och det uppkommer en del frågor när aktiva

svensklärare inte använder material som kan uppfylla den delen av det centrala innehållet. Det är i vår undersökning inte möjligt att fastställa vad som ligger bakom att materialet inte används, men det verkar som om det behövs åtgärder för att den delen av det centrala innehållet ska bli en aktiv del av undervisningen. Någon form av vidare utbildning skulle nog hjälpa verksamma lärare att införa nya material och metoder i undervisningen. Det hade varit hjälpsamt att som aktiv lärare få tillgång till lektionsplaneringar och lektionsmaterial om nya tillägg till läroplanen, speciellt om tilläggen handlar om nya former av media som lärare kanske inte är förtrogna med sedan tidigare. Annars är det upp till varje enskild lärare att söka upp information om ämnet och att ta fram nya material vilket kan vara svårt då tidsbrist är ett stort problem inom skolan. Det är den anledningen som förekommer mest i intervjuerna.

Metoddiskussion

Intervju var en passande metod för den här studien då samtalet med lärare gav en intressant och fri inblick i deras synsätt som inte hade kunnat nås genom enkät eller observation. Den största svagheten med studien hör också in till metoden och det handlar om det begränsade urvalet. En intervju tar tid och har ett mindre urval utifrån tidsbrist och den stora arbetsbördan. Ett litet urval gör studien mindre trovärdig och därför kan inga slutsatser tas utifrån den här studien. Intervjuerna hade kunnat bli bättre med intervjufrågor som dök djupare in i ämnet samt med längre fria diskussioner om sammanhanget mellan multimodala genrer och utbildning. Det hade också varit intressant att fråga deltagarna om vad det multimodala innebar för dem mer än att utgå ifrån studiens synpunkt. En ytterligare sak som hade stärkt studien var att urvalet skulle ha inkluderat lärare med erfarenhet av att arbeta med multimodala genrer men inga lärare med de kompetenserna hittades.

Det som är problematiskt i denna studie är att de flesta forskarna framför enbart positiva aspekter kring ämnet serier och serieromaner. Hade det funnits forskare som framförde andra aspekter kring ämnet hade denna studie kunnat bli mer trovärdig genom att vi hade kunnat vrida och vända på saker och ting. Men nu blir det mer att det blir en upprepning av saker då de flesta forskarna är eniga i ämnet vilket i sig är något bra. En anledning till att de allra flesta av forskarna är positiva till ämnet kan vara att multimodala genrer är något som är relativt nytt och att man därför vill att fler ska få upp ögonen för det. En annan anledning som går att se genom Alexanderssons och Gabeljics (2018) forskningsöversikt om serier och serieromaner är att forskningsområdet i sig inte är stort enligt dem. Det behövs mycket mer forskning om multimodala genrer som serier och serieromaner. Det var också en anledning till att vi gjorde den här studien.

Framtida forskning

Det vi hade önskat i vår studie var ett större urval av lärare och också ett mer specificerat urval då vi saknade lärare med erfarenhet om ämnet. För framtida forskning hade det varit önskvärt om det fanns mer forskning med större urval och som undersökte mer långvariga effekter av multimodala genrer i olika årskurser. Det hade också varit önskvärt med studier som undersökte hur lärare arbetar med multimodala material i undervisningen mer ingående

och hur nya material införlivas i klassrummet. Det hade också varit intressant med mer svensk forskning om multimodala genrer i skolan.

REFERENSER

Alexandersson, Malin & Gabeljic, Medina (2018). *Det bortglömda formatet - en forskningsöversikt om serier och serieromaner i relation till läsförståelse*. Kandidatuppsats, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT. Borås: Högskolan i Borås.

Arlin, Marshall & Roth, Garry (1978). Pupils' Use of Time While Reading Comics and Books. *American Educational Research Journal*, 15(2), ss.201-216.

Beverley, Brenna (2012). How graphic novels support reading comprehension strategy development in children. *Literacy*, 47(2), ss.88-94. doi:10.1111/j.1741-4369.2011.00655.x

Björkvall, Anders (2009). *Den visuella texten: multimodal analys i praktiken*. Hallgren & Fallgren. Stockholm.

Christoffersen, Line & Johannessen, Asbjorn (2012). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Studentlitteratur. Lund.

Daly, Ann & Unsworth, Len (2011). Analysis and comprehension of multimodal texts. *Australian Journal of Language and Literacy*, 34(1), ss.61-80.

Dictionary.com (2018). <http://www.dictionary.com/browse/visual-literacy>

Jennings, Kimberly Ann, Rule, Audrey C. & Zanden, Sarah M. (2014). Fifth Graders' Enjoyment, Interest, and Comprehension of Graphic Novels Compared to Heavily-Illustrated and Traditional Novels. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 6(2), ss. 257-274.

Kungliga biblioteket (2017). <http://www.kb.se/katalogisering/Svenska-amnesord/genrer-form/skonlitteratur-vuxna/> [2018-04-08]

Lantz, Annika (2007). *Intervjumetodik*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Lim, Yeo-Joo (2011). Educational graphic novels: Korean children's favorite now. *Bookbird*, 49(4), ss. 40-48.

Liu, Jing. (2013). Visual Images Interpretive Strategies in Multimodal Texts. *Journal of Language Teaching and Research*; London Vol. 4, Iss. 6

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017. (2017). [Stockholm]: Skolverket

Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813>

McVicker, Claudia J. (2007). Comic Strips as a Text Structure for Learning to Read. *The Reading Teacher*, 61(1), ss. 85-88.

Unsworth, Len (2014). Multimodal reading comprehension: curriculum expectations and large-scale literacy testing practices. *Pedagogies: An International Journal*, 9(1), ss.26-44.

Sabbah, Maryam, Masood, Mona & Iranmanesh, Mohammad (2013). Effects of graphic novels on reading comprehension in Malaysian year 5 students. *Journal of Graphic Novels and Comics*, 4(1), ss.146-160. doi:10.1080/21504857.2012.757246

Serafini, Frank (2011). Expanding Perspectives for Comprehending Visual Images in Multimodal Texts. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 54(5), ss.342-350. doi:10.1598/JAAL.54.5.4

Serafini, Frank (2012). Reading Multimodal Texts in the 21st Century. *Research in the Schools*; Jacksonville Vol. 19, Iss. 1

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/> [2018-02-24]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2018-02-27]

Ward, Barbara A. & Young, Terrell A. (2011). Reading Graphically: Comics and Graphic Novels for Readers from Kindergarten through High School. *Reading Horizons*, 50(4), ss. 283-296.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Öhman, Anders (2002). *Populärlitteratur: de populära genrernas estetik och historia*. Lund: Studentlitteratur

BILAGOR

Bilaga 1

Intervjufrågor

Fiktivt namn

Kön

Ålder

Yrkeserfarenhet

Lärarens beskrivning på skolan där de arbetar (Detta för att visa vilken typ av skola det är)

Hur arbetar du med läsning och skönlitteratur?

Vad tycker du är viktigast när du arbetar med skönlitteratur?

Vad är det svåraste med att arbeta med läsning?

Tror du att det skulle finnas några fördelar med att arbeta med multimodalt material (textserier/serieromaner) inom svenskundervisningen?

Hur ser du på tillfällena när elever väljer multimodalt material som bänkbok?

Ser du några effekter på elevers motivation till läsning när de väljer multimodalt material?

Finns det några serier/serieromaner som eleverna gärna väljer som bänkbok?

Finns det några svårigheter du kan se med att tillämpa multimodalt material i svenskaundervisningen?

Finns det några specifika moment i undervisningen där multimodalt material hade varit effektivt?

Varför använder man inte multimodala material oftare?

Informationsbrev
2018

Datum: 5 februari

Till lärare på (aktuell skola)

Vi heter Medina och Malin och studerar vår åttonde och sista termin till grundskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT. Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på multimodala material till exempel serier och serieromaner i undervisningen till att utveckla läsförståelse. Vi kommer att intervjua lärare som är behöriga i svenskämnet.

Det är viktigt att ni som lärare vet att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna. Det innebär följande:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på elever, pedagoger och skola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på mail eller mobilnummer.

Mail:

Medina:

Malin:

Mobilnummer:

Medina:

Malin:

Med vänliga hälsningar, Medina Gabeljic och Malin Alexandersson

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se